

Előszó Deák István önéletírásához

Deák István a magyar történészek korelnöke, a tágabb összefüggéseket vizsgáló holokausztkutatás egyik legismertebb és legelismertebb szakértője volt. 1926-ban született Székesfehérváron, zsidó hátterű felső középosztálybeli katolikusként nőtt fel. Budapesten élte túl a vészorszakot, a kommunista párt térnyerése készítette 1948-ban arra, hogy emigráljon. Először Franciaországban élt, Párizsban a Sorbonne-on történelmet tanult, majd Münchenbe ment, ahol a Szabad Európa Rádióknak dolgozott. 1956-ban New Yorkba költözött – évekig még továbbra is a Szabad Európa Rádió munkatársa volt, s emellett a Columbia Egyetemen modern európai történelmet tanult. 1964-ben a weimari Németország baloldali értelmiségéről írott könyvével szerzett doktori címet. Ezt követően oktatói és kutatói pályája mindvégig a Columbia Egyetemhez kötötte. 1967 és 1978 között az egyetem Kelet-Közép-Európai Intézetének igazgatója volt. Számos magyar kollégát segített amerikai publikációs és oktatási lehetőségekhez. Már az 1970-es évektől rendszeresen járt „haza”, Magyarországra, ahol alapos levéltári kutatásokat is folytatott. Többek között neki köszönhető, hogy az USA kormánya 1978-ban visszaadta hazánkknak a Szent Koronát. Húsz éve működik a Columbia Egyetemen a róla elnevezett vendégtanárság. 1990 májusában választották az MTA külső tagjává.

Kutatói habitusát a széles látókör, a rendkívül gondos forráskritika és

az összehasonlító módszer következetes alkalmazása jellemzi. Emlékirataiban saját és családja személyes történetét az első világháborús évektől az 1970-es évek végéig a magyar és egyetemes történelem meghatározó eseményeihez kapcsolva mondja el. Többek között elárulja azt is, hogy amikor a Parlamentben (45 éve, 1978. január 6-án) Cyrus Vance amerikai külügyminiszter ünnepélyes keretek között átadta a Szent Koronát Lázár György miniszterelnöknek, az eseményről készült fotókról miért retusálták ki éppen őt.

Visszaemlékezéseiben egyszerre van jelen a személyes látásmód, az őszinte hang, a humor és irónia, a történész mindig szélesebb perspektívára és objektivitásra törekvő módszere. Berend T. Iván, a barát és kolléga így írt a készülő emlékiratról: „Elolvastam memoárod elküldött első részét. Letehetetlen volt. Ragyogóan megírt, végtelenül őszinte, a családod és a Te életedet a történelem forгатagában bemutató kiváló írás [...]”

Önéletírása 2023 júniusában jelenik meg a Kronosz Kiadó gondozásában.

Magyarul is olvasható könyvei:

Kossuth Lajos és a magyarok 1848–49-ben; ford. Veressné Deák Éva; Gondolat, Bp., 1983. Volt egyszer egy tisztikar. A Habsburg-monarchia katonatisztjeinek társadalmi és politikai története, 1848–1918; ford. Félix Pál; Gondolat, Bp., 1993. Hitler Európája. Tanulmányok; bővített, átdolgozott kiadás; Új Mandátum, Bp., 2003. Európa próbatétele. Együttműködés, ellenállás és megtorlás a második világháború alatt; ford. Bánki Vera; Argumentum, Bp., 2015.